

ISMERIK-E EGYMÁST A SZÉTSZAKÍTOTT NEMZETRÉSZEK?

LAKATOS MIHÁLY

Így szól az ismeretlen forrásból származó mondás:

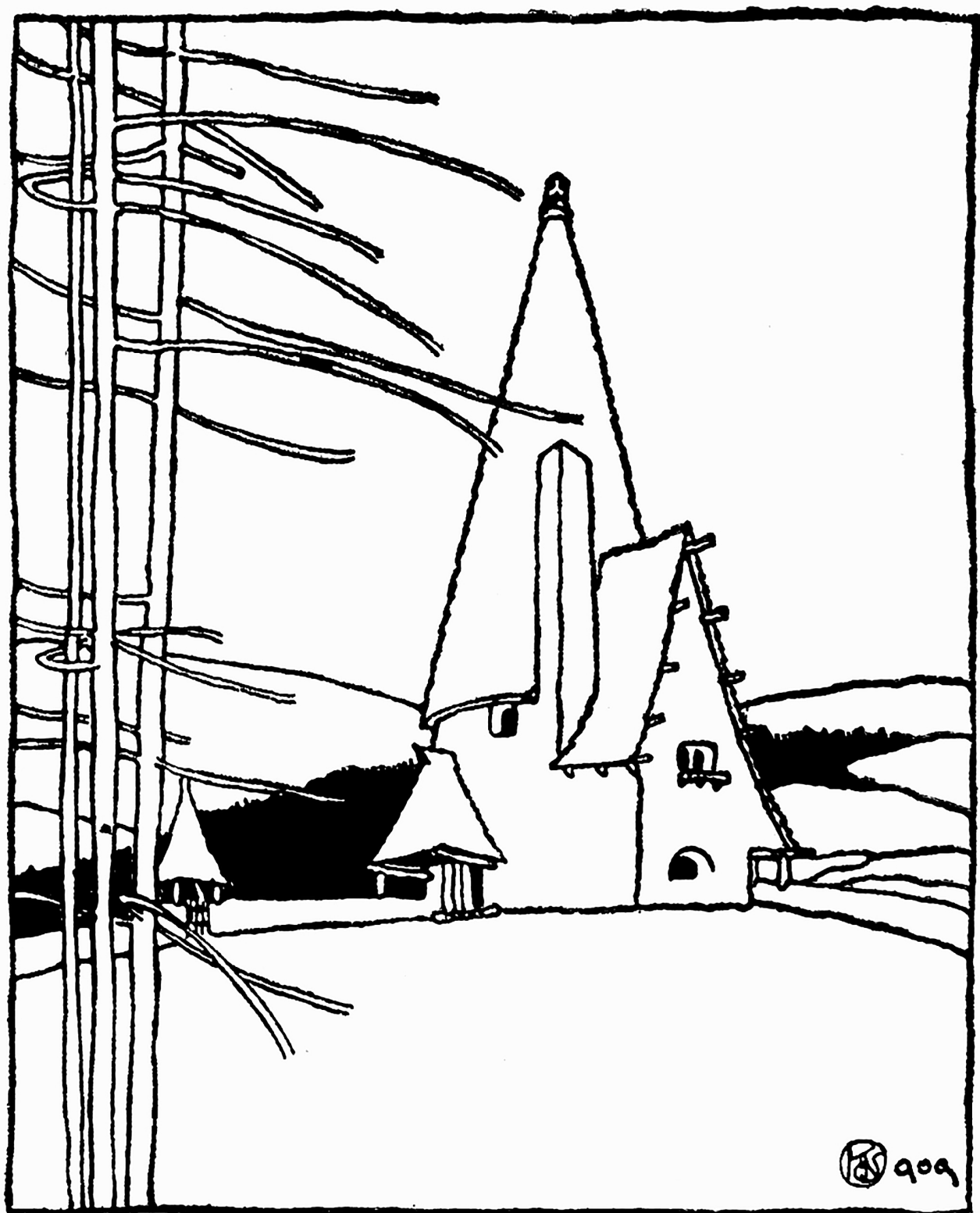
- Mikor lesz a székelyből román?
- Amikor Magyarországra érkezik.
- És mikor lesz belőle magyar?
- Amikor megmássza az Everestet.

A tréfás párbeszéd nem tarthat igényt univerzális érvényre, azaz a benne elrejtett szatirikus üzenet nem értelmezhető bárki által, térben és időben a világ bármely pontján. Azért nem, mert kifejezetten „belmagyar” ügyre utal, és Trianontól datálódik. Napjaink olvasója, ha az utóbbi évtizedben kicsit is figyelemmel kísérte a magyar közélet eseményeit, nyilván rögvest dekódolja a szóban forgó élcelődés üzenetét. A tapasztalat azonban azt mutatja, hogy a kifigurázott jelenség, azaz a „románózás” a társadalom azon rétegeiben is jelen van, amely nem feltétlenül követi a közéleti történéseket. Ez arra utal, hogy gyökerei időben az elmúlt egy-két évtizednél mélyebbre nyúlnak, az pedig, hogy napjainkban is szívósan tartja magát, arra, hogy a neki megágyazók valamikor jobb ügyhöz méltóan alapos munkát végeztek. Jelen tanulmányban, szükségszerűen vázlatosan, azt próbáljuk feltárni, hogy a magyar–magyar viszonyrendszert (különös tekintettel a társadalomszerkezet alsó szegmenseire) napjainkig megterhelő „románózás” a kapcsolatrendszer kronológiájában hol és mikor jelenik meg, és melyek a kiváltó okai.

MILYEN NYELVEN BESZÉLNEK A SZÉKELYEK?

A kommunizmus regnálása idején gyakran előfordult, hogy a Magyarországra érkező székelyeket az anyaország lakói románként aposztrofálták, vagy egyenesen román etnikumuként tartották számon, és őszintén rácsodálkoztak magyar nyelvtudásuk magas fokára. A diktatúra bukása óta eltelt három és fél évtized, és a jelenség, bár csökkenő intenzitással, de még mindig jelen van a hétköznapi diskurzusban.

Etnosz – Népies dombormű (Szomor László, 1944) a hírközlés történetéről
Óbudán a Kiscelli utcai posta oldalán
(Gyarmati István felvétele)

Transzszilvanizmus –
Kós Károly rajza, 1909
(Székelyhon)

Az érintetteket ez rendszerint felháborítja, hiszen e megnevezés a székely közösség egész ethoszát kérdőjelezi meg, veszi semmibe, azt az *ethoszt*, amelynek egyik legfontosabb összetevője a magyar nyelv és a magyar identitás megőrzése, mégpedig a legnehezebb történelmi-politikai-társadalmi körülmények között is, és az ezért való áldozatvállalás, áldozathozatal. Egyúttal pedig épp abból a közösségből rekeszti ki a székelységet, amelynek nyelvét beszéli, amelyen egész kulturális identitását felépítette, amelyet saját szellemi erő-

forrásaival évszázadok óta gyarapít, és amelynek presztízsét hozzáadott értékeivel növeli. Arról már nem is szólva, hogy egy olyan idegen közösség kereiteibe tolja át, amely az utóbbi száz esztendőben mindent elkövetett, hogy a székelységet asszimilálja. E perspektívából szemlélve a felháborodás érthető, még akkor is, hogy ha az érintett anyaországi magyar (jó esetben) nem rossz, sértő szándékkal nevezi románoknak erdélyi nemzettársát, hanem állampolgárságára való tekintettel. De vajon az esetek zömében feltétlenül rossz szándék van-e a háttérben, vagy a jelenség ennél komplexebb okokra vezethető vissza? Vajon az ifjabb generációk számára is azonnal nyilvánvaló-e, hogy a székelylek mely etnikumhoz tartoznak, és milyen nyelven beszélnek?

1972-ben az egri tanárképző főiskolán Pásztor Emil nyelvész, a főiskola oktatója egyfajta szintfelmérés keretében elsőéves hallgatóknak tett fel egy kérdés, amely jelen alfejezet élén olvasható: *Milyen nyelven beszélnek a székelylek?* A „beugratás” sikerült: a jelentkezők többsége bizonytalan, kisebb részük pedig egyenesen rossz választ adott. Miért? Azért, mert „a megkérdezettek közül ugyanis senki sem tudott helyes és biztos választ adni. Voltak, akik úgy vélték, románul, mások úgy gondolták, valami teljesen különálló »székelylek« nyelven beszélnek a székelylek. A meghökkentő az, hogy a jelentkezők történelem–földrajz szakos hallgatók kívántak lenni. Olyan fiatalok tehát, akiknek előzetes felkészültsége alaposabb lehetett az átlagosnál. Ebben a tájékozatlanságban mégis talán az a legriasztóbb, hogy nem látszik egészen őszintének” – írja Für Lajos történész, akadémikus annak idején.¹ A részletekről magától Pásztor Emil nyelvésztől, a szintfelmérés kezdeményezőjétől értesülhettünk:

- A kérdésre helyes vagy elfogadható választ a huszonnégyből tizenegy hallgató adott (nem egészen 50%).
- A többiek leginkább román nyelvűnek vélik a székelyleket; egy hallgató szerint Csehszlovákiában laknak, és szlovák nyelven beszélnek, egy másik úgy tudja, hogy „szláv” nyelvűek.
- Jellemzőek az ilyen, diplomatikus válaszok is: „Románul beszélnek, de sok magyar szót is ismernek”, vagy „magyarul vagy románul beszélnek”.
- Egy lány, aki történelemből 5-ösrel érettségizett, ezt írja: „A székelylek Romániában, illetve Magyarország délkeleti részén élnek, ettől függően van, aki románul, van, aki magyarul beszél.”
- Arra a kérdésre, hogy Magyarországon kívül a világ melyik országában beszélnek legtöbben magyarul, kilencen tudják helyesen, hogy Romániában. A többi tizennégy hallgató a következő országokra szavazott: Amerikai Egyesült Államok (7), Csehszlovákia (3), Kanada (3), Chicago (1).²

Az eredmény érthető módon sokkolta a nemzet sorsáért aggódó és felelősséget érző értelmiségieket. (A felmérés egyébként sokkal terjedelmesebb volt, az irodalmi–történelmi–földrajzi–nyelvi ismeretek széles körét fogta át – ez utóbbi esetekben is lehangoló eredményekkel, de bennünket most csak a székelylek nyelvét firtató kérdésre érkezett válaszok érdekelnek.) Bár Pásztor Emil a *Valóságban* publikált elemzésében egyszerű „műveltséghiányként” azonosítja a jelenség okát, és az oktatási rendszer keretein belül értelmezi az eredményt, rámutatva az előbbi működési hiányosságaira, a válaszok egy részének jelentősége jóval túlmutat az oktatásügy keretein. Mert míg az „eljártsza” igealak hibás leírása csupán (jól orvosolható) helyesírási hiányosságokat jelez, addig ama tény, hogy a diákok több mint fele nem tudta, milyen nyelven beszélnek a székelylek, továbbá kétharmada azt sem, hogy Magyarországon kívül mely országban beszélnek a legtöbben magyarul, nos az arra utal, hogy a nemzeti összetartozás tudatán olyan repedések mutatkoznak, amelyek akár egy végzetes szakadás rémét is előrevetíthetik. De hogyan jutottunk idáig?

1 FÜR Lajos: Milyen nyelven beszélnek a székelylek? *Tiszatáj*, 1972/8.

2 PÁSZTOR Emil: Ifjúságunk humán műveltségének hiányai. *Valóság*, 1973/2.

A NEMZETRÉSZEK VISZONYA A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTT

Duray Miklós felvidéki magyar író és politikus egy 2010-ben írott tanulmányában az alábbiakat állapítja meg: „Trianon után bizonyíthatóan szétszakadt a nemzet, mégpedig úgy, ahogyan az megterveztetett: maradék magyarokra és elcsatoltakra/elszakítottakra. Úgy, mint a hóviharkor a menedékházban melegedőkre és a kint szorultakra. A bentiek – helyszűke miatt vagy hitevesztettségükben – marják egymást, a kinn rekedteket pedig a vihar tizedeli, meg az itt-ott rájuk csapó farkashordák. Be, a többiek közé nem mehetnek, de nem csak a helyszűke miatt, lehet, hogy egyre kevésbé kíváncsognak közéjük látván fenekedésüket – meg hát, tanulják a farkasüvöltést.”³ Ez a parabola nagyon is érzékletesen írja le az anyaország és a tőle elszakított nemzetrészek összetett helyzetét és viszonyát. De nem volt ez mindig így. A két világháború közötti időszakban még kevésbé került előtérbe a bentiek fenekedése, és a kintiek sem buzgólkodtak a farkasüvöltés elsajátításában. Akkor még friss élmény volt az elszakítottság ténye, ráadásul a társadalom túlnyomó része provizórikusnak is tartotta ezt az állapotot, így az ún. szétfejlődés még váratott magára. Erre a korszakra inkább a „nemzeti összezárkózás” érzése volt jellemző.

A kisebbségbe szakadt magyar közösségek a kezdeti sokk után az önszerveződés útjára léptek, amiben a túlélés, a megmaradás, az identitás megőrzésének zálogát látták. Egyelőre azonban nem hosszú távra terveztek, a túlélésnek és megmaradásnak ekkor még kimondatlanul is inkább a majdani

„visszacsatolás” kívárása volt a célja, tehát fél szemmel mindig az anyaországot figyelték, s mivel cselekvési lehetőségeiket a kisantant országai folyamatosan korlátozták, a Horthy-kormányzat politikájától várták a dolgok jobbra fordulását, azaz a „magyar világ” visszatérését. De már ekkor voltak józanabb hangok is. Kós Károly 1921-ben megjelent *Kiáltó szó* című röpiratában (amelyet Zágoni Istvánnal és Paál Árpáddal közösen szövegeztek meg) érzékletesen foglalja össze, hogy mi is

történt valójában: „Valahol aláírtak valamit, valahol megalkudtak valamit, valahol leosztottak valamit; valahol egy nyitott ajtót becsaptak, hogy legyen az zárva örökre. Ahová a magunk erejével, ezer esztendő munkájával kapaszkodtunk, és minden lépcsőfokot a magunk izmaival és eszével vágtunk a magunk vérével öntözött irtatlan sziklába: onnan dobtak le minket. Tudjuk miért.” Aztán így folytatja: „Erdély, Bánság, Körös-vidék és Máramaros kétmillió magyarja, nem én mondom neked, de a megcsonkított Magyarország mondta ki a szentenciát rólunk: nem tehetek mást, elfogadom az ítéletét, mely akaratom és hitem ellenére fejemre olvastatott, kihirdettetett és végrehajtott: Én rólatok, akiket erőszakkal leszakítottak rólam: lemondok. Ez az igazság! Aki mást mond: hazudik az; aki mást hiszen: álmodik az; aki másban reménykedik: délibábot kerget az.” Kissé keserű hangnem, kegyetlenül is hangzanak e szavak, nem is teljesen igazságos a nagyhatalmak kénye-kedvére kiszolgáltatót anyaországgal szemben, de végül neki lett igaza, mintha a jövőbe látott volna.

De a politikai elszakítottság tényét akkor még nem követte az érzelmi elszakadás is. Az anyaország, ha formálisan, jogilag lemondani is kényszerült az elszakított nemzetrészekről, érzéseiben egyáltalán nem szakadt el tőlük. E jelenséget Juhász Gyulai fogalmazta meg a legtalálóbban *Trianon* (1927) című versében:

Nem kell beszélni róla sohasem,
De mindig, mindig gondolunk reá.

Mert nem lehet feledni, nem, soha,
Amíg magyar lesz és emlékezet

3 DURAY Miklós: Ismerik-e egymást a szétszakított magyar nemzetrészek? Ismerjük-e önmagunkat, mi magyarok? *Gazdaság & Tudomány*, 2011/1. (Jelen írás címválasztásával a jegyzetben nevesített tanulmány és szerzőjének erőfeszítése előtt is tisztelget – a Szerk.)

az elszakítottság
megviselte a
nemzetreszeket

Visszatérés –

Észak-Erdély visszacsatolását ünneplők a bevonuló magyar csapatokra várva, 1940

(Fortepan / Hajdu Fedő Károly)

Három évtizednek kellett eltelnie, hogy Kádárék megmutathassák: mégis lehet. A hiányérzet azonban ekkor még kölcsönös volt, és jelentkezett az élet majd’ minden területén. Mert hát az elszakíttóság természetesen nem csupán lelki-érzelmi alapon viselte meg a feleket, hanem gazdaságilag és kulturálisan is. Nem célunk részletezni a teljes veszteséglistát, csupán két jellemző adatot említünk meg: az anyaország gyakorlatilag elveszítette altalajkincseinek és erdőségeinek 90 százalékát, ami pedig a kultúrát illeti, elég, ha annyit jelzünk: 70 rendszeres magyar nyelvű játszóhelyből 44, míg a tíz nagy színházi központból hat került az országhatárokon túlra.

Mégis, a nemzetrészek közötti viszony ekkor általánosságban felhőtlennek mondható, a székelyek nem románként, hanem a ma már kissé érzélgősnek vagy mindenképp a kelleténél nagyobb érzelmi töltetet tartalmazónak tűnő, de akkortájt, abban a politikai-társadalmi kontextusban teljesen helyénvalónak és elfogadottnak számító kifejezéssel „erdélyi véreinkként” szerepelnek a köztudatban és a közbeszédben. Persze, amiként semmiben, a társadalom ebben sem alkotott monolit egységet, de a másként gondolkodók és beszélők elenyésző kisebbségben voltak, nem ők határozták meg a közbeszédet.

Különböző stratégiákat javasoltak és fogadtak el a határ két oldalára került magyarok. „A szomszédos országokban élő magyarokkal kapcsolatos politizálás terén az impériumváltás időszakában (1918–1920/22) a politikai passzivitást javasolták Budapestről az erdélyi (volt tisztviselői) elitnek [...] Majd amikor véglegessé vált, hogy hosszú időre el kell fogadni a nemzetközi viszonyok átalakulását, és Magyarország konszolidációja került előtérbe, a magyarságpolitikában az utódállamok politikai életébe való [...] integrálódást támogatták Budapestről. [...] A Bethlen-kormány a határon túli magyar politikai eliteket a magyar politikai osztály részének, pártjaikat a magyar nemzeti célok képviselőinek tekintette [...] A harmincas évek második felében a kisanattal folytatott tárgyalások és az egyes szomszédok (Jugoszlávia, Románia) által a kisebbségi kérdésben elindított külön tárgyalások ellenére már a revízió

előkészítése állt a középpontban” – írja Bárdi Nándor.⁴ A Horthy-korszakban a magyar társadalom mindennapjait áthatotta a revizionizmus és az irredentizmus, s noha (részben emiatt is) a határon túlra szakadt közösségek folyamatos vegzálásnak, retorzióknak, asszimilálási kísérleteknek voltak kitéve, az újraegyesülés reménye itt is és ott is élénken élt a lelkekben.

A korabeli közhangulatra jellemző adatként említjük meg, hogy míg a neves erdélyi könyvkiadónak, az Erdélyi Szépművés Céhnek az anyaországban több tízezer előfizetője volt, addig magában Erdélyben csupán pár száz. Ami persze nem jelenti azt, hogy csupán ennyi is fogyott el Erdélyben a Céh kiadványaiból! E közhangulatban aztán némelyek meglátták az üzleti lehetőséget is. Lantos Kálmán, a Révai Könyvkiadó igazgatójának előfizetőtöborzási módszerét Ligeti Ernő korabeli erdélyi író emígy foglalta össze: „Az ügynökök árvalányhajasan lépkedtek Miskolctól a szegedi tanyákig és amikor bekopogtattak a kisbürgözdí állomásfőnökhöz, vagy a tarpai asztalosmesterhez, meglátták a hangjukat. – Csitt, – sustogták titokzatosan, – Erdélyből jöttünk! – A szegény asztalosmesterben meghűlt a vér. – Erdélyből jöttünk, – sustogták újfent még halkabban, ujjukat keresztbe téve ajkukon, – éheznek véreink! Lehetetlen volt elő nem fizetni.”

A NEMZETRÉSZEK „SZÉTFEJLŐDÉSÉNEK” IDŐSZAKA

1945-től a nemzetrészek közötti érintkezés a korábbinál is nehézkesebbé válik. Mind az irredentizmus, mind a revízió lekerül a napirendről, ezeknél jóval szerényebb célként az ún. kisebbségi kérdés rendezése fogalmazódik meg a magyar kormányok részéről. A kommunisták hatalomra kerülésének kezdeti időszakában még nem számít tabunak a határon túli magyarok emlegetése, sőt maga Sztálin utasítja a román kommunistákat az erdélyi Magyar Autonóm Tartomány létrehozására. Aztán az 1956-os forradalom leverése után minden megváltozik, a külhonba szakadt nemzetrészek helyzete országról országra különböző mértékben, de rohamosan romlik.

A kommunizmus életidegen és emberellenes ideológiája új választóvonalakat húzott az egyes népek társadalmán belül, de az utódállamokban nem feledkeztek meg az etnikai választóvonalról sem. Tragikus módon a választóvonalak és ezek hatásai az anyaországi magyarság és a határon túli magyar nemzetrészek között is egyre markánsabban jelentkeztek. Ha egy konkrét

időponthoz kellene kapcsolnunk a „románózás” forrásának megjelenését, akkor Kádár János 1958. évi marosvásárhelyi látogatásában jelölnék meg. Ekkor mondja Kállai Gyula államminiszter a következő mondatokat: „Megmondjuk világosan: Nekünk semmiféle területi igényünk nincs, azt tartjuk, hogy Magyarországnak van éppen elég földje és népe, hogy azon – testvéri egyetértésben a szomszéd népekkel – felépítse a maga szocialista hazáját.” Ugyanekkor mondja

Kádár is az alábbiakat: „Mi eddig is tudtuk és nagyra értékeltük, most személyesen is tapasztalhattuk, hogy a Román Népköztársaságban megvalósult a nemzetiségek jogegyenlősége, a politikai, a gazdasági és a kulturális élet minden területén. [...] A magyar nyelvhasználat természetessé vált. [...] Itt laknak magyar származású emberek is [...] a magyar államot érdekli, hogy mi történik a határon túl élő magyar származásúakkal, de persze érdekli a cseh, a szlovák, a román dolgozók sorsa is.” A korabeli beszámolók szerint a hangszórókon a főtérre is továbbított beszédet hallva sokan azonnal távoztak. Volt, aki hangosan szidta a kommunistákat és a románokat.

A Kádár-rendszer ugyanis a fenti mondatokkal azt adta a nagyvilág tudtára, hogy levette kezét a határon túli magyar közösségekről, és ezzel közvetve mintegy feljogosította az utódállamok kormányait az asszimiláció minden

» a kommunizmus
nálunk
internacionalista volt

⁴ BÁRDI NÁNDOR: *Magyarország és a magyar kisebbségek az 1918 utáni első években: a magyar külpolitika revíziós céljainak megfogalmazása, a kisebbségi kultúra és politika támogatása = Kisebbségi magyar közösségek a 20. században.* szerk. BÁRDI NÁNDOR – FEDINEC CSILLA – SZARKA LÁSZLÓ, Gondolat–MTA Kisebbségkutató Intézet, Bp. 2008.

ILLYÉS GYULA:

A Magyar Nyelvőr ünnepére

Győzelmi hírt közölhetünk. A *Magyar Nyelvőr* megérte a századik életévét. Erre azért illik a győzelem szó, mert hisz — *grammatica certanti!* — a nyelvészek erendően harciasak; közöttük kiválólag a nyelv tisztító és védői buzgólkodnak leghevesebben ügyük diada. láért a világ minden táján.

Ritka és ünnepi a pillanat. Csak sorát nyertek meg.

A harci bátyja, melyet magyar nyelvünk megóvására Szarvas Gábor 1872-ben emelt, ma is áll, állván a küzdelmet is, rendíthetetlenül. A kártyékony dúvadakra, melyek nyelvünk virágos és gyümölcsöskertjéit kerülgetik, változatlan hévvel küldi leleplező fényesvált és állj! kiáltásait. Mert azért van ma is végeztető ilyen ügyek. Bár nem teljesen régi.

Amikor a *Nyelvőr* vártornya megépült, magyar beszédünk és szellemiségünk fő kártevője a germanizmus volt. Ez a kerpustító ma is föl-föltűnik. De sánál, farba-pörköltben, csorba agyarárt, elkullogóban.

Megjavit hirlapjaink írálly a. Fél százada még ilyen cikkeket olvastán jelentkezett ügyelő vártára a nevezetes toronyban egy olyan nagy írónak, aki ragyogóan forgathatta volna tollát más céllal is.

A *repra* a szennázó erejével hatott. Kompetens kritikusok egyformán konstátálhák, hogy a *probléma aktuális* és az *illusztris író frappans* és *aristizikus eszközeivel közel tudta hozni úgy a modern conaissance-ók differenciálódott idegenszeréhez, mint a publikum szélesebb rétegeihez.*

Az ilyen írásmű ma ritka. Igazolással annak, hogy a *Nyelvőr* érdemes volt megalkotni; rászolgált, hogy életben maradjon, ime századik esztendőjéig, sőt még azontúl, ameddig csak magyarul szándékoznak nemcsak beszélni és írni, hanem gondolkodni.

Mindenekelőtt gondolkodni.

A harcos Szarvas Gábor halála után az őrség vezetését, az őrhelyt nem könnyű működtetni. Simonov Zsigmond, majd Balassa József, majd Belke Odón látta el. A folyóiratot ma Lőrincze Lajos irányítja egy kilenctagú bizottság élén.

A Népszabadság szerkesztősége engem tisztelt meg, hogy a magyar író- és hirlapíró társadalom nevében a jókívánságok kifejezését nyújtsam az utóbbiaknak. Ennek örömmel teszek eleget, noha az örök ifjú folyóirat kilencses szerkesztőbizottságában magam is ott ülök, s így a megőnés és egy pillanatában a népszerűsége saját magamnak is ille nék fölkelnem, hogy jobb kezem meleg szorítását bal kezemmel elfogadjam. Ezt úgy oldom meg, hogy — magam is fűhár hajl tanítvány — fokozott melegséggel adom át szellemi életünk paroláját a magyar nyelvvédelem, illetve nyelvudomány két nagy hadastitánának, Pais Dezsőnek és Bárczy Géznak. Mert védelem és tudomány az ő életművük folyamánként volt és egy.

Minden nyelvésztiás csempelődésel kezdődik. A hazai nyelvészeti fogd-ahol-érsz országos mértékeket Kosztolányi kezdte átváltoztatni élvezetes társasjátékká. Ellenfeleire nem mérget tört, hanem nyávós ujját emelt. Így nem sziszzenést, hanem még áldoztatból is mosolyt csalt elő. Megesé, ugyan, hogy egy-egy szavaink közé rontott bíkát, a nagy tekintélyű Nékám professzort például úgy viador kecses modulatiával döntötte a porba úgy, hogy annak nyelv-tudósi lábál ma is égnek állnak. Szépirói szabály szerint dolgozott így is Kosztolányi. Királyokra sütnék rá ily fűsörgéssért nélkül gyénpantiopást, ahogy ő a novellaszövegsz mesterfogásaival megérkelletette a kor egyik legtekintélyesebb nyelvrendszerezőjét, a nagy Antoine Meillet-ről, hogy nyelvünk ellen tett gáncsvetéseit során lekenyerezte — még a Benes-szellem — cseh kortársak.

Lőrincze Lajos más területről érkezve ugyanennek a módszernek hatékonyságát fedezte föl és fejlesztette. Hogy a meggyőzés ne ingerült cselepete, hanem szellemi élvezet közben történjen. Hogy helyes útra a tévelygőt ne lassítsák és ráfordítsák, hanem udvarias karmtyítás és mosoly terelje. Csak a hajdani vándorszínészek munkája hasonlítható ahhoz a szívóssághoz és eredményhez, amelyet Lőrincze Lajos és főszerkesztője éppúgy érdemes társulati tagjai mivelnek.

Csatanyérés történt tehát nem is egy, de attól távol vagyunk, hogy magát a harcmezőt magunknak mondhasuk. Mert hisz ez nem is valami hősi mező, hanem közönséges rét, melyen verseng-

ve nő a hasznos és a kártekonny növény, s így a jót ápolni, a rosszat irtani: a művelést, a kultúrát föntartani befeszethetetlen föladat.

Sem Bárczy Géza, sem Lőrincze Lajos nem látt okot a gaz tépésének csak percnyi csökkentésére sem. En jó tépő társunknak tartom az időt is. A divatszavak — a talajszívó dudvák — élete is rövidül. Tíz éve még igénytel irt tudományos íráskoban is nyüzsgött a *kiserettes, a döntő, a zömmel, a cipőféleség, a nem véletlen, hogy a az a különös hazai fordulat, mellyel hovatovább Plató szövegén is helyesbíték a golyóstollal, hogy kiemelés tölem.*

Mindez magától is elszárad, és csak ritkán fog az az utóbbi időkben a náthajrárványként elharapódzott sor kerül rá is, amely miatti érzékeny idegszéd barátiom hirlapokat gyűrt, hirkölő eszközök gombját törti a hirtelen elfordítással.

Biznunk kell abban, hogy idővel javulni fog értekező prózákn s főleg néme ly estétikusunk és eszmefejtőnk írálly a. Előbb-utóbb csak fog hatni rájuk e téren is a népuralom; mert hisz világoosan írni elsősoorban demokratikus követelmény. Szívesen megszörítjük az agyunkat nehéz dió fölőrtésért, ha abban azán méltó tartalmat lelünk. De főháborodunk, ha csak aszott, ferges belet lelünk, vagyis ha az író becsapott bennünket: velünk végeztetett olyan erőfeszítést, amelyre neki se mondanója, se tehetősége nem volt. Am ezellen is képzeltető osztályharcos ajánlat. Vasmunkás vagy traktoros testvér, ha olyan cikkünkön küzdöd át magad, melynek sovány tartalmát negyedannyi idő alatt, negyedannyi szóval le magad hiánytalanul el tudod magyarázni, menjek, tud meg, hogy annak írójára 1.) megvert téged, 2.) bitorolja a helyét; penderfist ki tehát íróasztala mögől és cserélt vele szerszámot. Mert az bizony, az ilyen szellemi társunk alig különbözt azoktól a hajdani vásári csodaszer-árusoktól, akik, hogy magukat tudós professzoroknak tüntessék fel, szavalkat ekként emelték a latin magasságába: hóusz-pókusz, bírtale-mókusz.

Mert emberi létünkben szerzett tulajdonaink közt alig van szentebb, mint a nyelv.

Ezért is lehet még a helye e százéves fordulón annak, hogy a múlt eredmény és törekvései után vessünk egy pillantást arrafelé: és a jövőben mi föladata lehet még a nyelvvédelemnek.

Nagyobb kérdés ez, mint gondolni lehet. Világjelenség: a nyelvészet kiáldott évszázadok folyamatairól. A nagy genfi nyelvudnának, Saussure-nek a nyelvnek szerkezeti működéséről tett fölfeledezései hovatovább behatoltak a szociológiá, az etnográfia, a történelem — még a társadalmi harcok történelmének — a területére is. Azt sugalmazva, hogy azokban ugyanolyan szerkezeti törvények — struktúrák — hatnak.

De van a nyelv újabb kori társadalmi működésének egy másik, az előbbinél még fontosabb értelmezése. Ez a tudomány bennünket, Kelet-Európa ugyancsak összekevert népeit különösen közelről érthet. Még inkább bennünket, magyarokat. A nyelvvédelem tudománya ezáltal is az emberi haladás védelmével való társulást kínálja.

A világban összemérhetetlenül több a nyelv, mint az ország. A szocializmusnak még a humanizmusból örökölt nagy törekvése — és győzelmének egyik lenini alapfőltétele — a nemzeti önrendelkezési jog a földgolyó jelentékeny részén még nem valósulhatott meg. *Hatalmi* erőviszonyok akadályozták. A politikusnak ezzel szemben fegyelmet kell tanúsítania, épp a leendő siker érdekében. Nem elfordadást tehát, nem megalkuvást, mert hisz ez a sikerrel — s így az egész észmerendszerről — való lemondást jelentené.

És eszmének ez a föl nem adása ró sajátosság és anyaian tapintatos tennivalót a népek mai nyelvapólására. Hisz a nemzet létismerveinek — ahogy Lenin szavai nyomán a szovjet bölcsletem ma hangsúlyozottan tudatosítja — tán legfontosabb tartozéka „a nyelv tartós közössége”. A nyelvvédelem így történelmi szükségességéül folytatja és össze-folyik a nemzeti tudat védelmének fogalmával; ami viszont — s ez ugyanigy megolvasható Leninben, csakúgy, mint Marxban — az elnyomott osztályok védelmi harcával olvad szervesen össze.

Magyar anyanyelvünk e tágabb értelmű védelmét nem ábrázolhatjuk derűs színekkel. A nyelv-táplálta közösségi tudat hazánkban aggasztóan sorvad. Ez pedig oly végeztetőokra sarkall, melyek végett szellemi életünk gyökereit kell lehatolnunk. Egy-egy esetben súlyosan mérgező gombásodást kell

megakadályoznunk; más esetben a talajt kell megforgatnunk, fölhasználni mindazt a tápsót, amely alkalmazásban fájdalmasan elmaradtunk mind a keleti, mind a nyugati népek mögött.

Hadd mondjak mindkettőre egy-egy példát.

Elménk tartalmának s hajlamainak megvizsgáztatására egy-egy alkalommal használ a telektan afféle beugrázó kérdéseket is. Egyik vidéki egyetemünk első éves hallgatóinak kérdőívén ezek sorában ez is ott volt: milyen nyelven beszélnek a székelyek? Vannak kérdések, melyekre — ha testi vagy közösségi állapotunk jól működik — agyunknak gépiesen, ösztönösen kell kidobnia a választ. A fenti kérdésre a válaszok 23 százaléka ingadozó volt. De akadt, amely a székelyt külön nyelvnek, sőt olyan, amely románnak vélte. Hogy azoknak a diákoknak az állaga valami vetületben szellemi életünknek is a tükré: ma már hangos panaszban is kifejeződik. Nyilván ki fog fejeződni az is, hogy szellemi életünk, így nyelvünk és közösségünk sok újkori kérdésének homályban tartásával voltaképpen annak ártott, amit renyhessége mentéséül hangoztatott, a körötünk élő népekkel való barátságunknak.

Ez pedig mai helyzetünkben éppenséggel a fogalmak helyes megvilágítását, azaz mai érvényű hatékonyságát kívánja tőlünk.

Teendők e téren is: dandányul. A részletes fölörölés helyett említsem csak azt a második példát, amelyet szellemi berkeink csenevészésedésének, azaz a sápkórság megszűntetésének okául ígertem. Amit a talaj megforgatásáról, a már világszerte alkalmazott tápsóknak végre nálunk is kipróbálándó községeiről mondtam.

Fölsímerve a nyelvi tudat és a haladó közösségi tudat szimbiózisát — szerves együttélését —, nyilvánvaló, hogy egy tízenötmillió anyanyelvű nép tudatát mélyen befolyásolja, hogy mi, szellemi irányítói, milyen tudatot fejezünk ki magának a közösségnek lelkületéről, haladó képességéről, múltbeli és jelenkori állapotáról.

Jónagam irtam le nem is egyszer, milyen veszélyes felelősség nélkül az úgynevezett nemzeti büszkeségről szónokolni. Ezt az érzelmét ugyanis csak egy lépés választja el a nemzeti türelmetlenségtől.

De még felelőtlenebb s így még veszélyesebb mellébeszélésünk erről az érzésről. Mert hiszen így a még megvizsgálándó nemzeti büszkeséget — a tisztázandó jogos nemzeti érzést — is az első demagóg valóban nemzeti türelmetlenségbe, jogfosztó nacionalizmusba taszíthatja a megvilágítatlan agyakban.

Nemcsak a magyar országlást, nemcsak a nemzetet, hanem magát a népünket is — álszemérem volna elhallgatni — rengeteg elmarasztalás érte azoknak a népeknek a részéről, melyeket akár egészükbem, akár nemzeti kisebbségükben a hajdani monarchia uralkodó osztályai elnyomtak (alig más-képp, mint bennünket, magyarjainkat). Ezek az ellenkező irányú már nyelvünket s népünket erő — sérelmek alapját mind ez ideig mi nem vizsgáltuk meg szükséges alaposssággal. Egy sajnálatosan megőrtökölt szemlélet hatása alatt szellemi életünk hajlott rá, hogy mindezekben a fájdalmas kérdésekben eleve csakis az új sérelmek megfogalmazóinak bólintson. A türelmetlenséget, mely nyelvünk és népi tudatunk jogos fejlődését csorbiototta, főleg két „beismerésünk” igyekvett csilitani. A múlt század végén a magyar kormányok is mélyen megsértették az akkor velünk együtt élő más népek nyelvi és nemzeti tudatát. Azután pedig hírhedt „kultúrfelelvényekkel” sértettük ezeket, sőt sértjük szinte mind a mai napig.

Évekkel ezelőtt több íves történelmi tanulmányban vetettem papírra a múlt századi államoknak — így az akkori magyar államnak is — végzetes tévedését az állam nyelvének erőszakos terjesztése, általánossá tétele terén. A bajforrás, mint tudjuk, jakobinus eredet. A hírhedt kultúrfelelvény megvilágításának elősegítésére itt ejtenék befejezésül néhány szót. Ugyancsak egy szaktudomány igénybevétele.

Lélektani alapmegfigyelés: a létre tudatosodó egyéneknek ahhoz, hogy meg-álljon a világban, önmagát valamiféle központi helyzetbe kell képzelnie. Gyermekkorunkban mindnyájan azt hisszük, hogy a világ körötünk forog, mert hisz a valódságot ilyen táguló körbevizsgálódással ismerjük meg. Éppen a marxista szociológia fedte föl legteljesebben, hogy az egyén e tulaj-

(Folytatás a 6. oldalon.)

Ahogy lehet –
Illyés Gyula írása
a *Népszabadság*
1976. január 16-i
számában

eszközzel való felgyorsítására, amelyek ezzel az ölükbe hullott lehetőséggel aztán éltek is: a Bolyai Tudományegyetem megszüntetése – 1959, a romániai Magyar Autonóm Tartomány átnevezése Maros-Magyar Autonóm Tartománnyá és területének megcsonkítása – 1960, a Maros-Magyar Autonóm Tartomány megszüntetése – 1968, a magyar identitás megőrzését szorgalmazó értelmiségiek terrorizálása, likvidálása, falurombolási terv elindítása, 200 felvidéki magyar iskola bezárása – 1968–88. A következmények nem maradtak el. Azt, hogy az 1972-es szintfelmérés során milyen válaszok születtek az éppen érettségizett fiatal generáció tagjai részéről, láttuk. Duray Miklós a már idézett tanulmányában így összegzi a tanulságot: „Für történészként pontosan tudta, hogy ha az érettségizett diák egy ilyen kérdésre nem tud egyértelmű választ adni, emiatt elsősorban a tankönyveket (és a tanárokat) kell górcső alá venni. Az esemény után eltelt negyven év távlatából [...] nem a felvételizők szerteágazó, rossz válaszai az érdekesek, hanem maga a tény, hogy akkor – ötven évvel Trianon és huszonöt évvel a második világháború után – a történelem–földrajz tanári szakra jelentkező magyarországi diákok nem tudták, milyen nyelven beszélnek a székelyek.”

A nemzet sorsáért aggódó írók, tudósok, értelmiségiek (Illyés Gyula, Für Lajos, Fekete Gyula, Csoóri Sándor és mások) rögvest riadót fújtak, már amennyire a rendszer egyáltalán eltűrte a téma kapcsán való riadóztatást. Jellemző, hogy maga Illyés is, noha akkor már élő klasszikusnak számított, *Népszabadság*-cikkében óvatossággal igyekszik elhatárolni megszólalását a „demagóg nemzeti türelmetlenségtől, a „jogfosztó nacionalizmustól”⁵ Hogy a következő évtizedben változott-e a helyzet, és ha igen, mennyit, azt pedig Fekete Gyula írótól és szociográfustól tudjuk egy 1986-ban megjelent írásából.⁶ Az 1980-as évek elején készült egy felmérés negyedikes gimnáziumi tanulók között: egy fővárosi és hat vidéki gimnáziumban, összesen nyolc osztályban, 276 tanuló töltött ki kérdőíveket. Többek közt azt a kérdést is feltették a felmérés alanyainak, hogy hol élnek magyarok a nagyvilágban, és milyen létszámúak ezek a közösségek? Fekete így értékelte az eredményeket: „Elképesztő tájékozatlanságról árulkodtak [...] a magyar fiatalok. A megkérdezetteknek mindössze negyed része tudta, hogy a határainkon túl jelentős magyar tömbök élnek közösségek és diaszpórák. Azt, hogy minden harmadik magyar a határainkon kívül él, a megkérdezett magyar diákoknak mindössze 4 százaléka tudta. És ennyinek volt halvány fogalma vagy megközelítő fogalma arról, hogy a szomszédos országokban hányan élnek magyarok – 4 százaléknak. A nyugaton élő magyarság létszámáról hozzátéve adatokat sem tudtak. A megkérdezetteknek majdnem a fele – 41 százaléka – úgy vélte, hogy magyarok csak itthon élnek, határainkon belül, aki nem itt él, az nem magyar, *mindenki olyan nemzetiségű, amilyen országhoz tartozik*. Jelentős számuk úgy vallott a kérdőíveken, hogy *a szomszédos országokban élő magyarok – már akik egyáltalán tudtak róla, hogy a szomszédos országokban élnek magyarok – kíváncsiak lennének, mert a szomszédos országok társadalma a magyarnál demokratikusabb volt*.” Az általam kiemelt rész világosan jelzi a kommunista nevelés szomorú eredményességét: a fiatalok nemzettudatának értelmezési tartománya csupán a trianoni Magyarország határáig terjed. És ezért legkevésbé maguk az akkori megkérdezett ifjak hibázthatók.

Ám a következmények nem csak a határokon túl rekedt nemzetrészekhez való viszonyban jelentkeztek, továbbgyűrűztek a „kismagyar” nemzettudat mélyrétegeibe is. A fiatalok ahelyett, hogy egészséges lelkiületű, magabíró és optimista nemzetként tekintettek volna a magyarságra, mely tudatában van önnön erényeinek és fogyatkozásainak, egy defenzívába szorult, súlyos bűnöktől terhelt és ezekért méltán szenvedő közösségként definiálták magukat. Így értelemszerűen a jövő is egy másoktól függő, külső erők által determinált időszakmens lett, amelyben a magyar nemzet körvonalai feloldódnak, elmosódnak. Fontos leszögezni, hogy nem egy általános, a korabeli európai társadalmak hangulatára egyetemlegesen jellemző *spleen*ről, világfájdalomról, életuntságról

5 ILLYÉS Gyula: A Magyar Nyelvőr ünnepére. *Népszabadság*, 1972. január 16. 5.

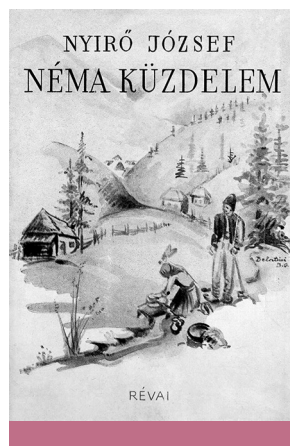
6 FEKETE Gyula: Nemzet- és magyarságtudatunk ma. *Confessio*, 1986/2.

van szó, amely eluralkodott a magyar ifjúságon is. Összevetésként ugyanis a francia diákok körében ugyanakkor elvégzett hasonló kutatásból teljesen más kép bontakozott ki. Kiderült, hogy a francia fiatalok 97 százaléka arra volt a legbüszkébb, hogy ő francia. Fekete Gyula idézett tanulmányában azt írja, hogy a franciák „még egyéb okot is találtak a büszkeségre bőven. A magyar fiatalok 52 százaléka [viszont] úgy vélte, hogy nincs olyan személyiség és nincs olyan esemény, nincs olyan kulturális teljesítmény a magyar történelemben és a jelenkorban, amire büszke lehetne. Magyarságára, persze, senki sem volt büszke. A szegyenindexben viszont buzgólkodtak a magyar diákok, messze megelőzték a franciákat. Mindenekelőtt azt szégyellték, hogy »fasiszták voltunk« és hogy »méltán bűnhődött« a magyarság. A határaikon túl élőkkel a francia fiatalok természetesnek tartják a kapcsolatot. Élesen eltér ettől is a magyar fiatalok véleménye: nem tartozik ránk. 62 százalék úgy vélekedett, hogy egyáltalán nem tartozik ránk, hogy kik élnek a határainkon túl magyarok. Csak 7 fiatal válaszolta azt, hogy az egész hazai társadalom felelős a külföldön élő magyarok sorsáért, jövőjéért. Arra a kérdésre, hogy 2500-ban lesz-e még Franciaország, természetesen a francia diákok 100 százaléka azt válaszolta, hogy nyilvánvalóan lesz. A magyarok viszont kitérő formában válaszoltak, hogy »hát az a szocializmus fejlődésétől függ«, és többeknek az volt a véleménye, hogy nem lesz már Magyarország, mert az integráció nem ismer alternatívát.” Köteles Pál író ezzel kapcsolatban a lényegre tapintott, amikor arra a következtetésre jutott, hogy: „a történelem- és nemzettudat hiányából következik, hogy ifjúságunk nem érez felelősséget saját népe sorsáért, a magyarságot csak állapotnak tekinti, s nem tartja időben előre s vissza egyaránt és egyszerre mutató szellemi folyamatnak is.”⁷

A „ROMÁNOZÁS” TÁRSADALMI HÁTTERE

Négy évtized távlatából viszonylag pontosan beazonosítható, hogy a magyar nemzetrészek közötti szétfejlődés, a határon túli magyarság nemzeti identitásának megkérdőjelezése hátterében az alábbi kiváltó okok állnak: 1) az államhatalom által képviselt ideológia céljai: nemzettudat háttérbe szorítása, történelmi emlékezet eltörlése, a „szocialista embertípus” kialakítása, 2) az államhatalom által működtetett oktatási rendszer (szándékos) hiányosságai, méghozzá szoros összefüggésben az ideológiai célokkal, 3) társadalmi konformizmus, hogy ti. a viszonylagos jólétért cserébe a többség minimalizálja a konfliktus esélyét a hatalommal, nem történik meg a családon belüli információadás és ezzel együtt a korrekció, végül 4) a határon túli magyarok egy elenyésző hányadával kapcsolatban a hétköznapi életben megélt negatív tapasztalatok alapján kialakult előítéletek, illetve esetenként személyes sérelmek megtorlása. Bár a maguk idejében Für Lajosék is tisztán láthatták az okokat, az aktuális politikai kontextus csak korlátozott mértékben tette lehetővé ezek megnevezését. Az általuk megfogalmazott számonkérés fókuszja ezért helyeződik a tanárookra és a tankönyvszerzőkre, homályban hagyva mind a hatalom, mind a társadalom széles rétegeinek felelősségét.

Ha már szemügyre vettük a „románozás” forrásvidékét, vessünk egy pillantást a célcsoportra is, pontosabban arra, hogy miként rezonált e megnevezés az érintettek pszichéjében. Elmondható, hogy az esetek túlnyomó részében negatív érzelmeket vált ki belőlük, és úgy élik meg, mint: a személyes identitás megkérdőjelezését, kirekesztést a korábban sajátjának vélt közösség köréből, sőt támadást a személyiség integritása ellen és a család, a felmenők ismert múltjának megkérdőjelezését, valamint a korábbi életutat meghatározó életcélok érvényességének megkérdőjelezését látják benne. E kirekesztettség érzésének egyik legmellbevágóbb irodalmi megfogalmazását Nyíró József 1944-ben megjelent *Néma küzdelem* című regényében olvashatjuk, ama fejezetben, amelyben a magyar államot képviselő jegyző felteszi a kérdést a románok „földért vallást és nemzetiséget” ajánlata elől elzárkózó és a jegyzőtől segítséget remélő mezősgéi

Nyíró József: *Néma küzdelem* (1944)

⁷ KÖTELES Pál: Fordított optika. *Mozgó Világ*, 1981/2. 65.

magyar parasztoknak, hogy miért is akarnak magyarok maradni? A kérdés megdöbbeníti az érintetteket, hiszen:

„Eddig azt hitték, hogy ha kevesen vannak is, ha szegényen, pusztulófélben is, hátuk mögött ott áll a hatalmas testvéri világ, amelyhez menekülhetnek. A nagy magyar közösség a maga bensőségével és segítségével, szépségével, odaadásával, ahogyan a képzeletük kialakította. Ahova lélekben eddig is menekültek a bajok, megaláztatások, keserűségek, bizonytalanságok, elnyomatások elől. Végző menedék volt, mint a túlvilág, aminek egyszer csak eljön az ideje és akkor jóra fordul minden. [...] Minden pillanatuk hazavágyódás volt ebbe a világba, és most egyszerre kiderül, hogy tévedtek, álmodtak, nem igaz semmi, kár volt az áldozatért.”

Pontosan ez volt az az érzés, amely a regény megjelenése utáni évtizedekben egyre inkább hatalmába keríthette az erdélyi magyarságot.

A VÁLTOZÁS SZELEI

A határon túli magyar közösségek helyzete a '80-as évek elejétől ismét a magyar bel- és külpolitika napirendjére került. Ehhez a nemzet sorsa miatt aggódó írástudók által leadott vészjelzéseken túl az egyre nyomorúságosabb helyzetbe kerülő erdélyi magyarság sorsa is megkerülhetetlen apropót szolgáltatott a magyar kormányzat, de leginkább a civil szféra számára. Arra, hogy a felszín alatt, a társadalomszerkezet különböző szintjein halmozódnak az indulatok, és a magyar kormányzatnak hamarosan színt kell vallania a felelősségvállalás kérdésében, számos kisebb-nagyobb jel utalt. Ezúttal csak hármat emelünk ki közülük: a Köpeczi Béla főszerkesztette *Erdély története* című háromkötetes mű megjelenése az MTA által 1986-ban, a Ceaușescu-rezsim kisebbségellenes politikája elől Magyarországra menekülő erdélyi magyarok többségének befogadása 1987–89 között és a nagyszabású tüntetés az erdélyi falurombolás ellen 1987. június 27-én a budapesti Hősök terén. A döntő fordulat akkor következik be az anyaországnak a határon túli magyar közösségekkel kapcsolatos álláspontjában, amikor a frissen miniszterelnökké választott Antall József kijelenti: „Lélekben 15 millió magyar miniszterelnöke szeretnék lenni.” A múlt árnyai ugyan még visszatérnek (mintegy jelezve, hogy a sok évtizedes szétfejlődés következményei nem orvosolhatók varázssütésre, néhány év alatt) és kísértének a szomorú emlékü 2004. december 5-i népszavazás és az azt megelőző kampány idején, de az egymásra találás folyamata már nem állítható meg.

Az eredménytelenül végződött népszavazás arra jó volt, hogy a csalódott és sértett székelység körében – mintegy válaszként a „románizásra” – gyakoribbá váljon az anyaországból érkező magyarok „táposként” való aposztrofálása. E gúnynevet régebben az egyetemre, főiskolára felvett és a tanulmányok megkezdése előtt rövidített katonai szolgálatot végző katonákra is használták, de a Székelyföldön manapság használatos változata nagy valószínűséggel nem a katonai argóból származott át az anyaországi magyarokra, hanem a nagyipari „tápos csibe” fogalmából, amely csibe a mesterséges táplálás következtében közismerten sápadtabb, törékenyebb, kevésbé ízletes, és kevésbé ellenálló a környezeti megpróbáltatásokkal szemben, mint a természetközeli életmódot folytató tanyasi párja. A „tápos” tudományos definícióját persze hiába keresnénk a lexikonokban, a világhálón azonban fennakadt néhány amatőr leírása, amelyek alapján viszonylag jól körvonalazható, hogy mit is ért a megnevezés alatt a székelyek egy része. A kifejezés a kettős állampolgárságról szóló 2004-es eredménytelen népszavazás után kezdett rohamosan terjedni az anyaországiakat megbélyegző elnevezésként, jelentése: gyenge, puhány, kényeskedő, elkényelmesedett ember, szemben a természetközeli

a nemzet
határok fölötti
újraegyesítése

Nemzeti szolidaritás – Az erdélyi falurombolás elleni tüntetés a Hősök terén 1988. június 27-én
(Fortepan / Gábor Viktor)

életet élő, fizikai munkán és pálinkán edződött, szívós, kemény székelly alakjával. Bár a Székelyföldön az utca embere is hosszasan képes ecsetelni a „tápos” különféle negatív tulajdonságait (például a helyi magyarok iránti érdeklődése felszínes, erőltetett és lekezelő, csak addig Erdély-fan, amíg ott tartózkodik, hazafisága a hedonizmusra korlátozódik, irredenta és revizionista szólásokat ereget), a megnevezés forrása a „románózás”, az elutasítás és kirekesztés okozta frusztráció és az ebből eredő revánsvágy. Noha visszavágásból keletkezett, mégsem mondható a „románózás” egyenértékű párjának, hiszen míg ez utóbbi valakinek a nemzeti identitását kérdőjelezi meg, a „tápos” életformabéli különbségekre utal, ezt figurázza ki, eltúlozva az egyik életforma erőnyeit és a másik fogyatkozásait. Ettől függetlenül – mint minden előítélet – igazságtalanul általánosít és megbélyegez.

A 2010. évi országgyűlési választások eredményeként hazánkban olyan kormány került hatalomra, amely nem csupán az elvi nyilatkozatok és az alkalmi anyagi segélyek szintjén próbálja megszüntetni a magyar–magyar kapcsolatokban mutatkozó disszonanciát, hanem a teljes kapcsolatrendszer általános reformját, sőt egyenesen a nemzet határok fölötti újraegyesítését tűzte ki céljául. Ennek megfelelően a magyar Országgyűlés 2010. május 26-án elfogadta a magyar állampolgárságról szóló 1993. évi LV. törvény módosítását, bevezetve

integratív nemzetpolitika

az egyszerűsített honosítási eljárást (344 igen, 3 nem szavazattal, 5 tartózkodás mellett), majd 2010. május 31-én a 2010. évi XLV. törvényt a Nemzeti Összetartozás Napjáról is döntöttek (302 igen, 55 nem és 12 tartózkodó szavazat mellett). Az egyik jogilag teremti meg annak lehetőségét, hogy a határon túli magyarok a lehető legegyszerűbb formában léphessenek a magyar

állampolgárok sorába, míg a másik részint a nemzetrészek közötti kapcsolatok érzelmi dimenziójában lévő feszültségeket rendezni, részint elvi alapot biztosít a nemzet újraegyesítésének segítését célzó programoknak.

A Kárpát-medencében élő magyar közösségek identitás- és összetartozástudatának erősítése az egymást követő Orbán-kormányok erőfeszítéseinek köszönhetően ezúttal nem maradt a szólamok és a jelszavak szintjén: jogszabályok, gazdasági és kulturális támogatások, politikai és civil együttműködések egész sora kísérte a 2010-ben elkezdődött nemzetpolitikai irányváltást.

UTÓHANG

A „románózással” kapcsolatban nem egy önmagában álló jelenségről, a társadalmi kapcsolatokban alkalmilag és esetlegesen megjelenő rövidzárlatról van szó, hanem egy olyan okozatról, amely szükségszerűen következett abból az évtizedeken át kormányzati szinten érvényesített ideológiából, amely a nemzeti közösség tagjainak összetartozását nemhogy nem tekintette értéknek, de egyenesen nemkívánatosnak tartotta. Hogy ez a törekvés teljes mértékben nem érte el a célját, csupán ama néhány jeles írástudónak köszönhető, akik a lehetőségek határain belül – sőt sokszor azokat is kockázatos módon átlépve – mindent megtettek azért, hogy a nemzeti érzést a társadalom erre fogékony rétegeiben ébren tartsák. A mindenkori kormányzat felelősségét az mindenesetre jól mutatja, hogy az utóbbi másfél évtized határozott és következetes, a nemzetrészek integrációját prioritásként meghatározó nemzetpolitikájának eredményei máris tükröződnek a társadalom mentalitásában. A Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért 2021-es, 18 éven felülieket megcélzó, reprezentatív mintán végzett felmérése alapján 8-ból 10 válaszadó büszke a magyarságára, ezen belül a válaszadók 63 százaléka rendkívül büszke arra, hogy magyar, a megkérdezettek 77 százalékat büszkeséggel tölti el országunk történelme, 76 százalékat pedig az ország kulturális sikerei is. ■